

БУРЯТ УНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй орган

№ 168 (9615)

1961 оной июлинь 18, вторник

Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй ОБКОМО, РЕСПУБЛИКЫН МИНИСТРҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

1961 ондо республикын колхоз, совхозуудта тарья хуряаха, хүдөө ажахын продуктуудыг бэлэдхэхэ тухай

Орооно тарья болон бусад ургамалуудыг абажа, гүрэн-д тушааха талаар абахан социалистическэ уялгануудад дүүргэсэн тула республикын хүдөө ажахын хүдэлмэ-рилэгшэд байгша оной хабар зэрхтэй ажал хэһэн байна гэж КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрүүдэй Совет баталан абахан тогтоол тоогоо тэмдэглэнэ. Хүдөө ажа-хын гол ургамалуудай тарил-гын талмай үргэдхэгдөө, та-рхалын үедэ агротехникын заавар нилээд хайнаар сахи-гаа.

Олонхи колхоз, совхозууд таргаса харууналгыг эмхитэй-гээр эрхилнэ. Хэрбээ респу-бликын колхоз, совхозууд та-ржа хуряалгадаа саг соонь, танар хайнтайгаар бэлдээд, тарья хуряаха, гүрэндэ хүдөө ажахын продуктуудыг тушаа-х ажал эмхитэйгээр үнгэргөө-р, социалистическэ уялга-нуудаа дүүргэлгээр саашадаа-йг амжалта туйлаха байна.

Тарья хуряаха болзорой ортобошье, тарьяан ажалда-х тон харюусалтатай түгсэ-лэй хүдэлмэрид бэлдэхэ-нэ жэлдэ муугаар эмхид-хэнхэй гэжэ тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Колхозууд комбайнуудыг хайбарилха түсэбөө байгша оной июлинь 10-да 24 про-цент, совхозууд 41 процент дүүргэнэ байба. Бичүрүн, Зентрайн, Кяхтын, Сэлэнгын аймагуудай колхозууд ком-байнууда илангаяа муугаар хайбарилгана, тэдэ колхозууд комбайнуудайнгаа 20 про-центтээ үсөөниг хайбарил-гана. Аанагай, «Октябрьска», «Комсомолец», Баргажанай, Кобанскийн совхозууд тус бү-р 3—4 комбайн хайбарил-гана.

Лафетнэ жатканууд, силос, таргасха хуряаха машина-нууд бүришье муугаар хай-барилгана. Олонхи ажахы-нууд тиниэ машина эмсэгүү-р дуталданги байбашье, тарья хуряадаг комбайнуудыг тарьяан хадгалда, силос хуряалгада хэрэглэхын тула тааруулан табиha хэмжээ-г багасгай.

Ашаанай автомашинууд, тракторнуудай хоорбо, тарья хуряадаг, сээрлэдэг машина-нууд, тарья хатаадаг газарнууд, механизированнэ таарууланга муугаар хай-барилгана. Олонхи ажа-хын ороононой тоогууд болон талмайнуудыг сээрлэхэ, таарууланга болон үрнэ хадгал-га газарнуудыг хатааха, хоро-хо ажалла мүнөөшье боло-хо эхилээдүй байнаар. Оло-нхи ажахынууд тоогууд болон талмайнуудаар дутамаг бай-башье, тэдэниг бариха хү-дэлмэри илангаяа муугаар хайбарилгана. Хуряалгын агре-гатууд ажаллаха механиза-ринуудай хэр хүсэлдэнхэй байгша оной июлинь 18-да 24 процент дүүргэнэ байба.

Хүдөө ажахын бүхы урга-малуудыг богино болзрто, гээлтэ хорлогтоггүйгээр хуря-аха. Энэ зорилго бэлдүүлэн колхоз, совхозуудыг комбай-нернуудаар, жаткануудта, мүн хуряалгын бусадшье ма-шинануудта ажаллагдааар гүйсэд хангахын тула ажалай резервүүдэй училшинүү-дэ дүүргэһэн курсантууды-г, ажахынуудта хуралсажа байбашье, колхоз, совхо-зуудтахи ондоо ажалда хү-дэлжэ байхан, тэршэлэн про-мышленнаа предприятинуудта, бусад организацинуудта хү-дэлжэ байхан комбайнернууд болон машинистнуудыг хэрэ-глэхэ хэмжээ абаха.

Орооно тарьягаа заал хаа амьларан хуряаха. Ажахы бү-хэн орооно тарьягаа саг соонь амьларан хуряаха эхилхын тула тарьяан эдэшэсье на-ринаар адалган хараха, эдэ-шэнтэжэ байхан үедэнь тарья-гаа түүбэрлэн хаджаа эхил-хэ, хадгалдан тарья суглуул-жа, валнуудыг сохиho ажал удааруулхагүй. Холбогдожо тааруулагдан лафетнэ жа-ткануудыг колхоз, совхозуудта олоор хэрэглэхэ.

Хуряалгын хажуугаар кол-хоз, совхоз бүхэндэ эртын на-марай пар хахалуулха, ху-ряалгада ябадаггүй бүхы тракторнуудыг түхэрэн сүүд-хэ соо хэрэглэхэ, тэршэлэн бусад тракторнуудыг хүнийн сагта ябуулха.

Тарья хуряалгын, тэршэ-лэн гүрэндэ орооно, мүн бус-ад продукт тушаалгын түсэ-бүүдэ колхоз, совхоз бүхэн-дэ августын 1-нээ оройтуулан-гүй зохиохо, тэрэниг дүүр-гэхын тула бүхы колхознигууды-г, совхозуудай хүдэлмэри-шэдыг элсүүлэхэ шулаха. Байгша оной июлинь хоёрдо-хи хахадта семинарнуудыг эмхидхэжэ, хуряалгын маши-

нарада баталан абахан тог-тоолнуудыг дүүргэлтэ болгон КПСС-эй обкомой бюро, рес-публикын Министрүүдэй Со-вет тогтоол гаргаха зуу-раа, Бурядай АССР-эй Гос-планиис, Бурядай совхозу-дай трестые, «Сельхозтехни-кын» республикын нэгэдэлыг, КПСС-эй айкомууд болон аймгүйсэдкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг, партийна эхин организа-цинуудай секретарьнуудыг нигэжэ уялгалаа.

Тарья хуряалгадаа колхоз, совхоз бүхэнэй, бригада, отде-лени (ферма) бүхэнэй яма-раар бэлдэхэ байгша оной хабар зэрхтэй ажал хэһэн байна гэж КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрүүдэй Совет баталан абахан тогтоол тоогоо тэмдэглэнэ. Хүдөө ажа-хын гол ургамалуудай тарил-гын талмай үргэдхэгдөө, та-рхалын үедэ агротехникын заавар нилээд хайнаар сахи-гаа.

Олонхи колхоз, совхозууд таргаса харууналгыг эмхитэй-гээр эрхилнэ. Хэрбээ респу-бликын колхоз, совхозууд та-ржа хуряалгадаа саг соонь, танар хайнтайгаар бэлдээд, тарья хуряаха, гүрэндэ хүдөө ажахын продуктуудыг тушаа-х ажал эмхитэйгээр үнгэргөө-р, социалистическэ уялга-нуудаа дүүргэлгээр саашадаа-йг амжалта туйлаха байна.

Тарья хуряаха болзорой ортобошье, тарьяан ажалда-х тон харюусалтатай түгсэ-лэй хүдэлмэрид бэлдэхэ-нэ жэлдэ муугаар эмхид-хэнхэй гэжэ тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Колхозууд комбайнуудыг хайбарилха түсэбөө байгша оной июлинь 10-да 24 про-цент, совхозууд 41 процент дүүргэнэ байба. Бичүрүн, Зентрайн, Кяхтын, Сэлэнгын аймагуудай колхозууд ком-байнууда илангаяа муугаар хайбарилгана, тэдэ колхозууд комбайнуудайнгаа 20 про-центтээ үсөөниг хайбарил-гана. Аанагай, «Октябрьска», «Комсомолец», Баргажанай, Кобанскийн совхозууд тус бү-р 3—4 комбайн хайбарил-гана.

Лафетнэ жатканууд, силос, таргасха хуряаха машина-нууд бүришье муугаар хай-барилгана. Олонхи ажахы-нууд тиниэ машина эмсэгүү-р дуталданги байбашье, тарья хуряадаг комбайнуудыг тарьяан хадгалда, силос хуряалгада хэрэглэхын тула тааруулан табиha хэмжээ-г багасгай.

Ашаанай автомашинууд, тракторнуудай хоорбо, тарья хуряадаг, сээрлэдэг машина-нууд, тарья хатаадаг газарнууд, механизированнэ таарууланга муугаар хай-барилгана. Олонхи ажа-хын ороононой тоогууд болон талмайнуудыг сээрлэхэ, таарууланга болон үрнэ хадгал-га газарнуудыг хатааха, хоро-хо ажалла мүнөөшье боло-хо эхилээдүй байнаар. Оло-нхи ажахынууд тоогууд болон талмайнуудаар дутамаг бай-башье, тэдэниг бариха хү-дэлмэри илангаяа муугаар хайбарилгана. Хуряалгын агре-гатууд ажаллаха механиза-ринуудай хэр хүсэлдэнхэй байгша оной июлинь 18-да 24 процент дүүргэнэ байба.

Хүдөө ажахын бүхы урга-малуудыг богино болзрто, гээлтэ хорлогтоггүйгээр хуря-аха. Энэ зорилго бэлдүүлэн колхоз, совхозуудыг комбай-нернуудаар, жаткануудта, мүн хуряалгын бусадшье ма-шинануудта ажаллагдааар гүйсэд хангахын тула ажалай резервүүдэй училшинүү-дэ дүүргэһэн курсантууды-г, ажахынуудта хуралсажа байбашье, колхоз, совхо-зуудтахи ондоо ажалда хү-дэлжэ байхан, тэршэлэн про-мышленнаа предприятинуудта, бусад организацинуудта хү-дэлжэ байхан комбайнернууд болон машинистнуудыг хэрэ-глэхэ хэмжээ абаха.

Орооно тарьягаа заал хаа амьларан хуряаха. Ажахы бү-хэн орооно тарьягаа саг соонь амьларан хуряаха эхилхын тула тарьяан эдэшэсье на-ринаар адалган хараха, эдэ-шэнтэжэ байхан үедэнь тарья-гаа түүбэрлэн хаджаа эхил-хэ, хадгалдан тарья суглуул-жа, валнуудыг сохиho ажал удааруулхагүй. Холбогдожо тааруулагдан лафетнэ жа-ткануудыг колхоз, совхозуудта олоор хэрэглэхэ.

Хуряалгын хажуугаар кол-хоз, совхоз бүхэндэ эртын на-марай пар хахалуулха, ху-ряалгада ябадаггүй бүхы тракторнуудыг түхэрэн сүүд-хэ соо хэрэглэхэ, тэршэлэн бусад тракторнуудыг хүнийн сагта ябуулха.

Тарья хуряалгын, тэршэ-лэн гүрэндэ орооно, мүн бус-ад продукт тушаалгын түсэ-бүүдэ колхоз, совхоз бүхэн-дэ августын 1-нээ оройтуулан-гүй зохиохо, тэрэниг дүүр-гэхын тула бүхы колхознигууды-г, совхозуудай хүдэлмэри-шэдыг элсүүлэхэ шулаха. Байгша оной июлинь хоёрдо-хи хахадта семинарнуудыг эмхидхэжэ, хуряалгын маши-

натуудыг сэг бүтээсэтэйгээр ашатлаха талаар түрүү дүй дүршэл шудалуулха. Горючи, түрхихэ зүйлнүүдэ нормо-ноонь үлүүгээр гаргашалан-гүй наринаар хэрэглэхэ тушаа хэмжээ абаха.

Орооно тарья, силостэ да-рагдаха кукуруза хуряадаг түрүү арга методдүүдэй та-лаар, хүдөө ажахын ургамал-нуудай гээлтэ хорлогтодо орол-гыг нэгдүүлхэ, мүн силос да-раха талаар ханамжануудыг ар-бан хоногой туршада зохиохо, колхоз, совхозуудай бригада, отделенидэ (ферментуудтэ) үрэндэ орохоор таригданан байн сортын тарилгыг хуряал-гын эхилтэр шалгах ажал эрхилхэ шулаха гэжэ респу-бликын хүдөө ажахын минис-терство уялгалаа.

Хуряалгада бэлдэхэлэй, мүн хуряалгын бүхы үедэ хэрэ-глэгдэхэ тракторнуудаар, хү-дөө ажахын машинанууд болон комбайнуудаар, хуряал-гын техникэ хайбарилгада хэрэглэгдэхэ запасной часты-нууд, түхэрэлгэнүүд болон материалнуудаар колхоз, сов-хозуудыг саг соонь хангахы-ең «Союзсельхозтехникин» республикын нэгэдэлыг уял-галба.

Хуряалгада бэлдэхэхэ, мүн хуряалгын бүхы үедэ хэрэ-глэгдэхэ тракторнуудаар, хү-дөө ажахын машинанууд болон комбайнуудаар, хуряалгын техни-кэ хайбарилгада хэрэглэгдэхэ запасной частынууд, түхэр-элгэнүүд болон материал-нуудаар колхоз, совхозуудыг саг соонь хангахыг «Союз-сельхозтехникин» республикын нэгэдэлыг тогтоол уялгалба.

Ургамал бүхэниг, илан-гаяа гэршүүхэ, просо, бобово ургамалуудыг бэлдэхэхэ та-лаар тогтоогдоомой түсэб дүүргэхэ, байн сортын үрнэ бэлдэхэ түсэб дүүргэхэ, шэнэ ургасын тарья тушаан абаха пунктнуудыг бэлдэхэ гэжэ Бу-рьдай бэлдэхэлэй управлени-дэ, КПСС-эй айкомуудта даалгагдаба.

Хүдөө ажахын бүхы урга-малуудай байн сортын үрнэ хүсэд хүрэхөөр колхоз, сов-хоз бүхэндэ саг соонь хаалга-ха, хуряалгын хажуугаар тэдэ ажахынуудтахи үрнэнь ноябринь 1-нээ оройтуулан-гүй хатаалгахэ, сээрлүүлхэ гэжэ Бурядай совхозуудай трест, КПСС-эй айкомууд болон аймгүйсэдкомууд уялгал-лагдан байна.

1961 оной июлинь 28-да РСФСР-эй Министрүүдэй Советэй баталан абахан тог-тоолой ёһоор, РСФСР-эй ми-нистерствунууд болон зургаа-нууд, совнархозууд, республи-кануудай Министрүүдэй Со-вет орооно тарья, хүдөө ажахын бусад продукт тушаалгыг болзорноонь урид дүүргэхын тула колхоз, совхозуудай фер-ментуудтэ, бригадануудта, та-ржа тушаадаг пунктнуудта со-циалистическэ мурсыг үргэ-нөөр дэлгэрүүлхэ зэргэтэй гэ-жэ КПСС-эй айкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг партийна эхин, профсоюз-на организацинуудыг КПСС-эй обкомой бюро, республи-кын министрүүдэй Совет уялгалган байна.

Хуряалгада саг соонь, ша-нар хайнтайгаар бэлдэхэхэ, хуряалгыг эмхитэйгээр, гээлтэ хорлогтоггүйгээр үнгэргэхын, тэжээл бэлдэхэхын, гүрэндэ орооно тарья, хүдөө ажахын бусад продукт тушаалгыг болзорноонь урид дүүргэхын тула колхоз, совхозуудай фер-ментуудтэ, бригадануудта, та-ржа тушаадаг пунктнуудта со-циалистическэ мурсыг үргэ-нөөр дэлгэрүүлхэ зэргэтэй гэ-жэ КПСС-эй айкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг партийна эхин, профсоюз-на организацинуудыг КПСС-эй обкомой бюро, республи-кын министрүүдэй Совет уялгалган байна.

харгын управление, Бурядай совхозуудай трестые, КПСС-эй айкомууд болон аймгүйсэд-сэдкомуудыг тогтоол уялгал-лаа.

Орооно тарья, силос, мүн бусад эдэ хоол шэрэхэ ашаа-най автомобиль болон тэргэ-нүүдэ хайбарилжа, саг соонь бэлдэхэ гэжэ совнархоз, автотрестдэ даалгагдаба.

Хуряалгын үедэ колхоз, совхозуудта эльгээгдэн ашаанай машинанууд совхо-зуудай директорнуудтэ, кол-хозуудай түрүүлэгшээрэй мэд-дэлдэ байхаар тогтоогдоо.

Түхын түрүүндэ туршал-гын жэшээтэ ажахынуудыг, Бурядай хүдөө ажахын тур-шалгын станице тракторнуу-даар, комбайнууд болон хү-дөө ажахын бусад машина-нуудаар хангахэ гэжэ «Сель-хозтехникин» республикын нэ-гэдэлыг, Бурядай совхозуу-дай трестдэ, республикын хү-дөө ажахын министрстводэ даалгагдаба.

Городой, мүн аймагуудай предприятия, эмхи зургаа-нуудта ажаллаха байхан хү-нүүдэ хуряалгада хабаа-дуулха шулаха байхан тухай тогтоол дотор заагдана.

Хуряалгын үедэ хүдөө но-утагуудта эд бараа, эдэс хоол хайнаар наймаалдаг болохо зэргэтэй гэжэ Буркоопсоюз, республикын худалдаа най-маанай министерство, аймгүй-сэдкомууд уялгалагдаа. Кол-хознигуудта, тракторна, та-рьяан ажалай бригадануудта, тарья тушаадаг пунктнуудта хүдэлжэ байхан совхозуудай хүдэлмэришэдтэ медицинскэ туһаламжа хайнаар үгэхэ зэргэтэй гэжэ республикын элүүрыг хамгаалгын минис-терстводэ заагдаба.

Хуряалгын үедэ ажалла-шадй дунда политическэ, культурна гээгээрэй хүдэл-мэри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэжэ КПСС-эй айкомуудта, аймгүйсэдкомуудта, республи-кын культурын министрстводэ даалгагдаба.

Хуряалгада бэлдэхэхэ, тэ-рээниг үнгэргэхэ ажалыг, тэршэлэн социалистическэ мурсыг үргэхэ түрүүлхэ хайнаар харуулха шулаха гэ-жэ республикын газетнүүд, аймагуудай, мүн олон тираж-тай газетнүүд уялгалагдаа.

Хуряалгада саг соонь, ша-нар хайнтайгаар бэлдэхэхэ, хуряалгыг эмхитэйгээр, гээлтэ хорлогтоггүйгээр үнгэргэхын, тэжээл бэлдэхэхын, гүрэндэ орооно тарья, хүдөө ажахын бусад продукт тушаалгыг болзорноонь урид дүүргэхын тула колхоз, совхозуудай фер-ментуудтэ, бригадануудта, та-ржа тушаадаг пунктнуудта со-циалистическэ мурсыг үргэ-нөөр дэлгэрүүлхэ зэргэтэй гэ-жэ КПСС-эй айкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг партийна эхин, профсоюз-на организацинуудыг КПСС-эй обкомой бюро, республи-кын министрүүдэй Совет уялгалган байна.

Хуряалгада саг соонь, ша-нар хайнтайгаар бэлдэхэхэ, хуряалгыг эмхитэйгээр, гээлтэ хорлогтоггүйгээр үнгэргэхын, тэжээл бэлдэхэхын, гүрэндэ орооно тарья, хүдөө ажахын бусад продукт тушаалгыг болзорноонь урид дүүргэхын тула колхоз, совхозуудай фер-ментуудтэ, бригадануудта, та-ржа тушаадаг пунктнуудта со-циалистическэ мурсыг үргэ-нөөр дэлгэрүүлхэ зэргэтэй гэ-жэ КПСС-эй айкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг партийна эхин, профсоюз-на организацинуудыг КПСС-эй обкомой бюро, республи-кын министрүүдэй Совет уялгалган байна.

Хуряалгада саг соонь, ша-нар хайнтайгаар бэлдэхэхэ, хуряалгыг эмхитэйгээр, гээлтэ хорлогтоггүйгээр үнгэргэхын, тэжээл бэлдэхэхын, гүрэндэ орооно тарья, хүдөө ажахын бусад продукт тушаалгыг болзорноонь урид дүүргэхын тула колхоз, совхозуудай фер-ментуудтэ, бригадануудта, та-ржа тушаадаг пунктнуудта со-циалистическэ мурсыг үргэ-нөөр дэлгэрүүлхэ зэргэтэй гэ-жэ КПСС-эй айкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг партийна эхин, профсоюз-на организацинуудыг КПСС-эй обкомой бюро, республи-кын министрүүдэй Совет уялгалган байна.

Хуряалгада саг соонь, ша-нар хайнтайгаар бэлдэхэхэ, хуряалгыг эмхитэйгээр, гээлтэ хорлогтоггүйгээр үнгэргэхын, тэжээл бэлдэхэхын, гүрэндэ орооно тарья, хүдөө ажахын бусад продукт тушаалгыг болзорноонь урид дүүргэхын тула колхоз, совхозуудай фер-ментуудтэ, бригадануудта, та-ржа тушаадаг пунктнуудта со-циалистическэ мурсыг үргэ-нөөр дэлгэрүүлхэ зэргэтэй гэ-жэ КПСС-эй айкомуудыг, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрлэгшэ-дыг партийна эхин, профсоюз-на организацинуудыг КПСС-эй обкомой бюро, республи-кын министрүүдэй Совет уялгалган байна.

Кукуруза—үндэнэ хайнтай ургамал...

Бүхэн голый эрье зүйшэ-н үржэлтэ талыг шамгалхэн, нэ-гашье буртаг үбнэгүй, тагтэхэ-нээр гарахан 300 гектар куку-рузын квадратууд болохо аржаа харагдана.

Недөндө жэлдэ Кировэй нэрм-жэтэ колхоз (Сэлэнга) бүхыгөө тарихан кукурузаа, тэбээр-шье шэмэтэ силос абангүй, ха-маг хэһэн ажаллаа хин талаар хо-сорогоо хэн. Харин байгша ондо эндэхид урданийнгаа адуу ду-тууе дахин дабахагүй, шэмэтэ тэжээл—силос үхэр малдаа гүй-сэд хүрэхөөр бэлдэхэхэ зорилго-той.

Жэлэй эхээр ургаашаа ханаа-тай ажал хэрэгтэ аргагүй ду-ра-тай хүнүүдэ шэлэжэ олоох хоёр звено бүридхэжэ, тэдэндэ эгээл хайн, улаууригшаа га-зарнуудыг даалгажэ үгөө. Звено-гойхид бүхэлү үбэлдөө наг шэр-хэ элбэгээр гаргажа, полибо ба-дамаар үтэгжүүлэ.

Гурбан хүнөө бүридхэн хоёр звено хэрэглэгдэхэ бүхы хайн-шэе машина техникээр зөбсө-гдөгдөнхэй. Тарихадаа агротехни-ческэ заабари заншалнуудыг сүм бэлдүүлхэнь ашаар зүй квад-ратууд гаража, мүнөө тэрэн 5—6 набаһатай болонхой.

Бүхэн тосхондо таригданан улаагдадаг 125 гектар кукурузы-н механизатор Иван Михалев, Дмитрий Собеников 15 наба-тай Леонид хүүбүтээ хүшэ хү-рэхэ ялангүй, хайнаар ургуул-жа байна.

—Хабар эртүүр кукурузын-поли дээрэ буртаг үбнэ бин бол-жо, хүнэгдэхэн тусхай бор-нойгоор хоёр дахин борнойдо-бай. Уданыггүй зарим газарнуу-даар буртаг үбнэ баһал бин бол-жо захлаа. Тинхэдэ куку-рузанай 2—3 набаһатай бол-лон байна. Уданыггүй хүндөө-хөө айжа, борнойлохоо тата-гасаад байтарай, түрүүлгшэ-мэй ерэхэ, айха юумэ байха-гүй, борнойтоггүй гэжэ захираа-хан. Кукуруза гэжэ үндэнөөр ехэл хайн ургамал байгаа гэжэ эгтэгшэ. Нэгашье эшэ гэмтэдэг-гүй, мүн нэгашье буртаг үбнэ полидомнай үлөөгүй. Өөндөөшье харыт—гээд звеновой Дмитрий Васильевич нэгэ жэгдээр гара-жа байхан кукурузаа заана.

Унэхөөрөөшье тэрэ гэжэ ху-раараа зааха өөгүй, сээрээр ур-ганаан кукурузындаа зурууд хоорон-дохие хоёр тэвшнэ элдүү-рилжэ, намалтэ тэжээл зохистой сагтань оруулан байна.

—Шинг нойтошье гүйсэд бин. Тээд ган боложо байгаа ха-дань үшөө хэды хэды дахин уйаалха болоо хади,— гэжэ звеногойхид зүйшэнэ.

Мүн 125 гектар газартай Ва-сильий Дамбаевай даадаг звено-гойхид эдэнэрхээ гээгдөнхэй. Баһал жэгдэхэнээр гарахан ку-курузындаа зурууд хоорондын элдүүрилжэ нэгэ тэвшнэ хээд, намалтэ тэжээл «КНР-4,2» түхэ-лэй культиватораар гаргажа байна.

Ц. Шагмиев.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ:—Хүсэлдэмнай хүргэһэйш даа,— гэжэ Дмитрий Васильевич Собеников алган дээрэ аминчапа селитра адхаад (зүүн гартахы), Иван Михале-в тобо хооралдана.

Фотонь авторай.

Мүнөөдэр—республикымнай ниислэл хото Улан-Удэдэ РСФСР-эй уран зо-хёолошодой правлениин секретариатай суглаан нээгдэхэнэ.

Тэрээндэ хабаадахаая Москвагай, Ленинградай, Хабаровскийн, Читын бо-лон Хакассийн, Яхадай, Тувын, Хальма-гай, Горно-Алтайн уран зохёолошод Улан-Удэдэмнай сугларба. Зураг дээрэ: суглаанда хабаа дагшад Гумер Баширов, Виктор Полторацкий, Семен Липкин, хальмаг уран зохёолошод Бембе Джим-бинов, Давид Кугультинов гээшэд.

А. Мангаевай фото.

Уласхоорондын кинофестивальтай дашарамдуулан Кремль соо уулзалга болобо

МОСКВА, июлинь 15. киноартистууд, режиссёр-нууд, фестивалда хабаадажа байхан бусад хүнүүд, мүн со-ветскэ соёл культурын элитэ ажал-ябуулагшад Кремлин Ехэ ордон соо уригданан байба.

СССР-эй Культурын ми-нистр Е. А. Фурцева айла-дые амаршалаа.

Элдэб ороонуудаа ерэнэн

БРАТСК, июлинь 15. тэрэнтэй суг абалсаан хү-нүүд дэлхэй дээрэхи тон томо барилга бологшой Братска ГЭС-тэ ерээ, Ханн барисаата Африкын залуу гүрэнэй түлөө-лэгшэдэй ябахан лэ газарта гидробарилгашад тэдэниг ха-нин халуунаар угтадаг байгаа.

ЭРХҮҮ ГОРОДОЙ ТОГТОХООР 300 ЖЭЛ ГҮЙСЭВЭ

ЭРХҮҮ. (ТАСС). «1961—1961»—эдэ тоонууд түбэй гос-тиницын нюур талада, садууд болон паркуудай сээр-лигүүдтэ, үйлсэнуудыг хүндэ-лэн татаатай улаан бүдүүд дээрэ—хаа хаанагүй июлинь 14-дэ харагдажа байгаа.

Ангар мурэн дээрэхи го-род тогтохоор 300 жэлэйнгээ оёе мүнөөдэр тэмдэглэжэ. Энэ үдэртэ зорюулагдан лекци-нүүд болон элидхэлнүүд за-вод, фабрикануудта, научна шэнжэлэлгын институтууд болон хүдэлмэришэнэй клубууд-та хэгдэнэн байна.

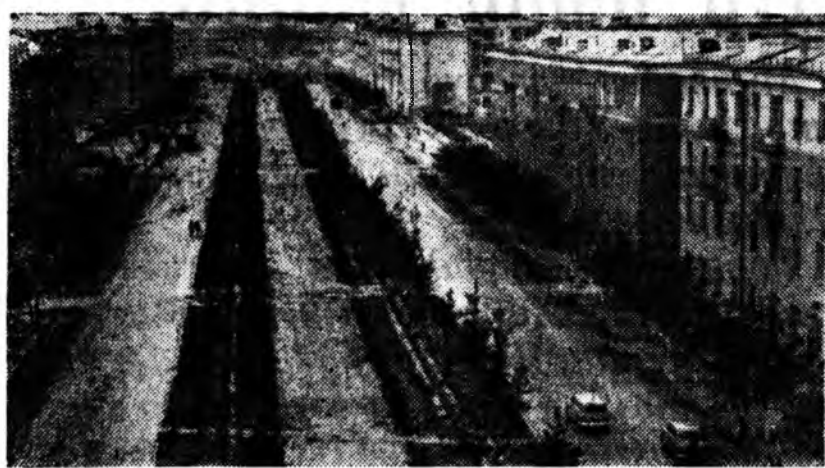
Нинтэ городой дуунай хайн-дэр үнгэргэдөө, музейнүүдтэ выставкэнүүд нээгдэжэ.

Эрхүүгэй ажалшадй депу-тадуудай горсоветэй ойн бая-тай сесси Эрхүүгэй нилээд урданай байшангуудай нэгэн —хүгжэмтэ комедийн театр соо мүнөөдэр болоо. Облас-гадаахи ороонуудта эльгэг-тэин городууд болон районуу-дай делегацинууд, хүдэлмэ-ришэд—шэнэ юумэ үүсхэг-шэд, эрдэмтэд, Сибиринь хүр-шэ областнуудай түлөөлөг-шэд, дайнда хабаадагшад, ажал хүдэлмэри үнийнөө хой-шо хөжэ ябахан хүнүүд РСФСР-эй бүлэг уран зохёол-жэ байдаг.

1000 ЦЕНТНЕР

Б АРГАЖАН. Эндэхин бүхы ажахынуудта үбнэ тэжээл бэ-лэдхэлгын хүдэлмэри түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Июлинь 14-нэй мэдээгээр илангаяа Баргажанай совхо-зой 2-дохин отделениин (эрхилэгшэнь нүхэр Цивилев) бүхы 16 звенонууд үбнэ сабшалга, хуряалгадаа эмхитэйгээр ороод, үсөөхэн үдэр соо 1000 центнер үбнэ хуряажа сомонхой. Наяар хуряагдаха үбнэ үшөөшье эхэ бин.

Энэ жэл түрүүлхэхэ ажахын тоосоондо орооно хонишо-дой бригадануудшье үбнэ тэжээл бэлдэхэлгэдэ урда урдынхи-наа эдэлхитэйгээр хабаадасана. Нүхэр Цивилевый даадаг бригадынхид өөһэднүүдэ хүсөөр 200 центнер үбнэ нүрилжэ абаад байхай. Мүн Хүхы гэжэ газарта нүхэр Ожиговой хүтэлбэрилд

ТАШКЕНТ. Дэлхий дээрхи түрүүшн түүхтэ ушарыг—хүнийн хуульчлан «Восток» гэж замбуулиной кораблин ниндлэгэ тэмдэглэн, Бульбурна уйсын нарыс хубилгажа тэрэниин Гагаринай нэрэмжтэ үйлс болгохо гэж Ташкентын амалшадай депутадууд гэрөөд совет шийдхээ. Зураг дээр: Чиланзар гэжэ гэр байрын шэнэ райондох Гагаринай нэрэмжтэ үйлс.

ТАСС-аг фотохроника.

Соведүүдэй хүдэлмэри

НОВШО БАЙДАЛ, УБАЙГУЙ ХАРЮУ

Ажабайдалай алишье асуудал шийдхэгдэ нутагай Соведүүдэй үүргэ тон ехэ. КПСС-эй болохо байгаа ХХП съездын хүндэлдэг дэлгэрхэн мурьсөөө шадамар бэрхээр ударидаха, ажалшадай ажсуудалай эрилтэнүүдэ дүүрэн хангаха болоод, ажахын бусад шухала асуудалуудыг бөөлүүлгэ нутагай Соведүүдэй гол анхаралда байдагын элгэ.

Мүнөө хүдөөгүй ажалшадай урда үбнэ хурялгын гээл харюусалгатай саг ербэ. Абхан уялгана нэрэ-тэй түрэтэйгээр дүүргэлгэм-най нэн түрүүн нүрэг малдаа бардам хүрэхэ үбнэ тэжээл богони болзорт, найн шанартайгаар бэлдхэгдэнэ дуудла-даг. Ушар нимхэнэ энэ асуудал нутагай Соведүүдэй, тэднэй саг үргэлжын хүдөө ажахын комиссинуудай үзэмж-тэ табигдана ха юм.

Энэ талаар Мухаршэбэрэй аймагай Түгэннй сомоной Совет (гүйсэдкомойн) түрүүлгэ-тэс нүхэр Нимаев) лүүдэй үс-дэ горьтой юмэ хэнэ. Наяхан хүдөө ажахын комис-син гүшүүд депутат Олейни-ковэй хүтэлбэри доро совхо-зой отделенинүүд үбнэ, таряа хурялгадаа хэр бэлдэжэ бай-наб гэжэ шалгажа үзөөд, эл-жээтэ сессин үзэмжэдэ та-бья. Сессидээр тоосонхойн сов-хозой глави инженер П. Пу-хир, 3-дахь отделенин эрхи-лэшин уялга дүүргэгшэ Б. Дамиев гэгшэдэй хэбн элхдхлээ тодорхойлоход, энэ совхозой отделенинүүд үб-нэ, таряа хурялгадаа аали-нобшоор бэлдхэгэ байна-ниинь эли болоо.

Ажалшадай эрилтэнүүдтэ хойрогоор хандана

Нёондо жэлэй эхээр совхоз болоо, ажал хүдэлмэрээ шэнээр эмхидхэд хүдэлжэ байнхайб. Совхозой хүдэлмэ-ришээ болоод байхдаа эдэе хоолой бүхы зүйл магазиннаа абажа эдихэ бологдоно. Хэжэнгын совхозой гурбадахы фер-мын хүдэлмэриншээдэ эдэе хоолой зүйлнүүдээр хангаха ёһо-той Доодо-Худанай совхозрабкооп (түрүүлгэгшэ Д. Дари-жапов) хилээмэ наймаалгыг тон муугаар эмхидхэнэ. Үнгэ-рэгшэ үбэлдөө хүржэ, хүдэлмэрин хилээмэ наймаалагда-даг байгаа. Хилээмэний шанар мүнөөшье муу зандаа.

Маанады хэн найхан хилээмэр, мүн бусадшье эдэе хоолоор саг үргэлжэ хангаха ёһотой?

Д. Цыреторов, Г. Кажанов, трактористнууд.

Д. Дармаев, ахалагша хонишон.

Хэжэнгын совхозой 3-дахь фермын хүдэлмэриншээдэ бэ-шэг дотор заагдан барим-тануудыг шалгажа үзэхин ту-ла Доодо-Худанай совхозраб-коопой ажалтай танилсагда-ба. Тус фермэдэ 200 гаран хү-дэлмэриншээ ажаллана. Тэндэ-хй рабкооп Худанай үртөө, Оролой Алаг, Орог, Октыб-р нутагуудта оройлоол дүрбэ-хэн магазинтай юм, гэбшье ажаллаа зүбөөр эмхидхэ наа ажалшадай эрилтэ гүйсэд хангаха аргатай. Фермын түб-тосон болохо Оролой Адаг-та пекарни шэнээр барюулжа-гу, али Худанай Үртөөдэ, Оролоот байн пекарнинууды-е үргэлжэжэ, хилээмэ хээр, шанар найнтайгаар барюу-лаар. Гэхэ зуура энэ арга боломжой рабкоопой хэрэг-лэжэ шадлаагүй дээрнээ сов-хозой хүдэлмэриншээ үдэр бү-хэндэ шахуу хилээмээр та-налдана.

Илангаяа үбэлөөршэг, ха-барай үсэр нутагай зон бэр-хэтэй байдалда ороон байна. Хилээмэ абахын тула тэндэхи зон үнэтэ сагаа гэжэжэ, ажал хүдэлмэриншээ Наатжаа, аяар 15 молондой газарта байн Хори ололог болоо лэн. Мү-нөөшье тиймэ байнаар.

Доодо Худанай рабкоопой хүтэлбэрилхшээд хилээмэ бар-юулжа аргагүй наа талха наймаалхаа яанаб?

Эдэе хоолой зүйлнүүдэ

Юун болооб? Мүнөө боло-тор механизаторнууд эдэе-тэндэ элдэб ажалда ябааар. Заһабарилгын бригаданууд эмхидхэгдэгүй. Тиймэнэе ма-шина, техникэ болоод үбнэ, таряа хурялгадаа хэрэгдэгдэ-хэ бусад зэр эмсэгүүдэй за-һабарилга эмхи гуримгүй, ямаршье түсэбгүйгээр ябуу-лагдана. Илангаяа 3-дахь от-деленид (эрхлэгшэнь Б. Та-гаров, механигын Б. Батуйе) 32 косилкын минн 6-нь наг-даа нэрэтэй. Тинхэдэ 25 тар-муур ойроошье хүртөөгүй хэ-бтэйэр. Отделени 12 трактор-тай. Тэднэй 6-нь хүл дээрээ холжорлоор. Машина, техни-кэ заһабарилгада тэндэ орой-доол хоёрхон хүн хүдлэнэ. Тээд бэлдхэгдэ бүхы хүдэл-мэри эдэ хоёр механизато-рнууд найн шанартайгаар хэжэ шадха аал? Тинхэ мүн-төө хүүднэнь оройгүй, хэр-эгтэй болохо түлхюүр болон заһабарилгын хэргэсэлээр хү-сэд хангадаагүй.

Мүн нимэрхүү байдал сов-хозой бусадшье отделени, бри-гадануудта үзэгдэнэ. Үбнэ ху-рялгадаа хэр бэлдэжэ бай-набта, хээгүйг орогношон зэр эмсэгүүдэ бултынь суг-дуулжа заһаа гэшэ гүт гэжэ 4-дхй отделенин Шэ-нэтын бригадин бригадир Г. Дондуконхоо асуухада-мнай: «Хэлсээн юун бай-хаб. Түгэд гэшэбди» гэжэ убайгүйгээр харюусана. Тээд гэрхэнь хажуу тээ хоёр мо-доной оршондо байдаг отарын буусын газар нэгэ, Намарзаан гэжэ нутагай үбдэг тулама ноогоон соо бургаанай оёр-то хоёрдох мори тармуу-рын эзээе хүлээжэ хэбтэхэ юм. Энээн тушаа Дондуков

шиндшье гэжэ абаа гарана-гүй.

Совхозой дүрбэн отделени-нүүдтэ 89 элдэб косилка, 66 тармуур, хүрн дээрэ бухал хаядаг 4 түхээрлэгэ (стоготе-таль) болоод таряа хурял-гын хэдэн арбаад комбайн, жатканууд заһабарилгадаа түсэбтэй. Мүнөө үбнэ хурял-гын эхилжэ байхдаа 32 ко-силка, 5 тармуур, хүрн дээрэ бухал гаргадаг нэгэ түхээр-лэгэ, силосы ногоо сабахдаа 6 комбайн, 1 жатка гэжэ мэтэ заһабарилгадаа гэжэ нүхэр Пухир тоосоно.

Сессидээр үгэ хэлэнэ Коломиев, Дашиев, Эрди-нев, Фелев гэгшэд совхо-зой инженер, механикууд от-делени, бригадануудаар тон үсөө ябадаг гэжэ шүүмжэ-лээ. Тушаан болохо нэгтэ-эрьежэ ябахдаа, тэднэр бай-ра дээрнэ туналдаггүй, минн инспекторнууд нингээр тоо, мэдээ абаад лэ арилладаг. Заһабарилгада ороон тра-кторнууд хэдэн үдээрөө, зарим-даа һарааршье МТМ-гэй мас-терской соо хэбтэдэг. МТМ-гэй саесаринүүд ажалдаа хай-ша хэрэгээр хандадаг байна.

Соведэй 44 депутадуудай 31-нь тус сессидэ хабаадажа, бии байгаа дутуу дунданууд-да ойрын үдэрнүүдтэ сүм усадхаха, отделени бүхэндэ заһабарилгын зенонуудыг эм-хидхэжэ, механикуудай хүтэл-мэри доро бүхы машина, тех-никээ дары заһабарилжа дүүргэхэ гэгнэ шийдхэгдэри-абаа.

Сессин шийдхэгдэрин дүүргэлтэе үбнэндэ орохын урда тээ рейдовэ шалгалтаар шалгажа үзэхы саг үргэл-жын хүдөө ажахын комисси-да даалгадаа.

Б. Жамбалов, манай корр.

Ленинэй нэрэмжтэ колхоздо

СОЁЛЫ ДОБТОЛГО ҮРГЭЛЖЭЛНӨӨР

Аймагай амалшад 1958 ондо республика дотор сонсогдолон гурбан жэлэй соёлой добтолгыг үшөө саашан үргэлжлүүлхэ гэжэ шийдбэ. Илангаяа соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай ба-рилгыг улам үргэхдээ хүсэлтэй. Орлогой сомоной Ленинэй нэ-рэмжтэ колхозойд энэ хүдэл-мэридэ эдбхитэйгээр хабаадана. Энэхий нэгдэхий бригадын түб-тосондо соёл Культурын байшан шэнээр баригдаа дүүргүтэй. Хоёрдох бригадын холын мал-шадта гурбан гэр баригдаа бай-на.

ҮБГЭН БАДМЫН МЭДҮҮЛГЭ

Хамтын амалай эмхидхэгдэн саһаа хойшо таһалгарягүй хүдэлнэ. Хүдэлмэри хээдээ хү-нэй хойно орогногүйб. Пенсидэ гарааб бэлд миншье нуултай ба-шэ. Шадалайнгаа зэргээр ту-налхал наагатайб,—гээд хэдэн зуугаад эрьсүүдэ адуулма яба-нан Бама Евграпович Жамбалов мүнөө хэврэнэ. Тэрэ үбгэн 70 холо гарабашье шүрбэлэг, хүн-гэр сарюун зандаа, нитын амал-да хубитана оруулалсааар. 1954 ондо Москва хото ошоно Бүх-э союзна хүдөө ажахын выставкэ харам эрхэн байна. Мүн Буря-дай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумай Хүндэлэлэй грамо-таар хэдэн удаа шагнагдахай.

В. Галсанов.

«Улаан малшан» колхозой түрүүлгэгшэ Доржо Банзарович Бамбалов 150 толгой сарюудыг дааж абаад, холын «Зобит» гэжэ бэлдхэгдэ-дэ адуулма. Тинхэдэ малтайнгаа толгой бүрн шогчууныг сүүдхэдэ 1000 граммлаа доо-ш бээр эмжэнэ. Зураг дээр: Д. Д. Бамбалов.

П. КУЖАЕВАЙ фото.

Ашаг шэмынь дээшлүүлхын, түр-гөөр түлжүүлхын тула хүүлэй жэл-нүүдтэ шубуунуудта элдэб эм үгтэдэг болоо.

Энээнэй ашаар шубуунай дальбараа элдэб бусын (пулороз, кокцидиоз гэхэ мэтын) үб-шэндэ нэрбэлдэнгүй. Мүн халдабарита үб-шэнһөө нэргылдэгдэг юм. Дурсагданан аргын найн байһынь хараада абайан республик-най ветеринарно-бактериологическа лабора-тори таһаа шубуунай дальбараануудыг үдхэл-гэдэ тэжээлэй биомичин хэрэглэжэ байнхай. Туршалгын хүдэлмэри Улан-Удын инкубатор-на станцида хэгдээ. Туршахын тула үнгэрһэн мартда 3000 дальбараа илгэжа, 2500-ень тур-шалгын, 500-ень шалгалтын бүлэг болгон ху-баагаабди. Туршалгын бүлэгэй дальбараа-нуудта нэгэ хоногһоон эхилээд, эдихэ хоо-лойн хажуугаар шэнгэн биомичин үгэжэ бай-гаабади.

Нэгэ миллиметрын 800—1000 единицэ хүсэ-тэй шэнгэн биомичин сүүдхэ соо 1000 дальба-раада хубаагдажа үгтэхэ нормотой. Тинхэдэ үгэр һарынь харалсажа нимээр хубаарилжа шухала.

Үгтэхэ нор-м (лит-рээр)	
1—10 хоноһон дальбараануудта	0,1
11—20 хоноһон дальбараануудта	0,2—0,3
21—30 хоноһон дальбараануудта	0,4—0,5
31—41 хоноһон дальбараануудта	0,7—0,8

Үүдэмнай үргэнөөр сэлээтэй

Доржо Банзаровай нэрэм-жтэ багшанарай институт дунда болон тусхай дунда тургуулинуудай багшанарыг бэлдэдэг. Тэндэ бүхы дээрэ 2500 шахуу студентнэр, тэдэ-нэй тоодо 1200 шахуу хүн заочноор хуралсана. Инсти-тутта түүхын, филологическа, физико-математическа, биоло-гическа, физическэ хүмүү-жүүлгын факультетүүд бии юм.

Нэгдлэнһэнэ хойшо ин-ститутыг 2268 багшанар, олонхидоо бурядууд, дүүргэжэ гаранхай. Түрүүшын онууд-та жэл бүри 20 шахуу хүн дүүргэгшэ гарадаг наа, мүнөө жэл бүхэндэ дунда зэргээр 300 гаран хүн багшын мэргэ-жэл абажа гарана.

Институтдаманай лаборато-ри, кабинет, библиотекэ, ун-шалгын зал болон таһагууд-бни. Хүдөөһөө абтайн хүнүүдэ байлхаа 700 хүнэй хам-тын байртайбди. Мүнөө жэл 350 хүн институтдаманай абта-хаар хараалагдана.

Институтта дүй дүршэлтэй 139 багшанар хүдэлдэг. Тэдэ-нэй 55-ниинь эрдэмэй канди-дадууд юм.

Институт дүүргэгшэдэй за-рим манда үнийнэй багшалдаг.

Дальбараа дэбжээлгэдэ тэжээлэй биомичинэй аша туһа

Шэнгэн биомичинийг үгтэхэ тэжээлэйг худхалд, хүүлдэнэ нэгэ часнаа уни байлгы-гүйгөөр эдюулжэ ёһотой. Дурсагданан эм-н хаягай дальбараануудта 45 хоногой туршал-нуганайхда 20—25 хоногой болзорт эдюу-хэ шухала. Энэниинь таһалдууджа болоо-гүй. Таһалдуулаа наа, бөөдөн найнаар н-лөөлдэггүй.

Шалгалтын бүлэгэй 500 дальбараа адли ху-рунандэ байһан, эдээлүүлгэдэн байга Тингэбашье хоёрдох арбан хоногһоо пулло-роз үбшөөр үблэжэ, үхэжэ эхилээ нэн. Тинхэ-дэн шэнгэн биомичин бултандэн үгэхэ баг-тай болообди. Энэ үбшэний дэлгэрээшн наань, 96 процентн тэнжээгдээ. Гадна биом-ичин эдһэн дальбараанууд эли бодо томонуу-75 хоноходоо 1100 грамм шэгнүүртэй болоо-Зүгөөр энэ туршада юрын дальбараанууд 70 грамм болохо ёһотой юм.

Ингэжэ дальбараануудай хоолдо тэжээл-шэнгэн биомичин холилсожо үгэхэдэ элдэб үб-шэнһөө нэргылжэ, түргөөр томо болгохо арг-олгоно. Энэ арга манай республикын ажаж-нуудта хэрэглэмээр.

Н. Ломовцева,

Бурядай НИВС-ын ахалагша научна

хүтэлбэрилгшэ.

Л. Демина,

Улан-Удын инкубаторна станциин директо

БАЙГАЛ ШАДАРХИ БАЯЛИГ ТУХАЙ

Баран гүнзгий гэжэ арад зоной дунда үгэ холоһоо до-моглоһон Байгал далай. Тэрэ-нэй хээдээд номин тунгалаг сэ-бэрхэн уһаниннь, баян бай-галинь эрдэмтэдэй һонор ухаа, ажалшалайманай дура зориг татадаг лэ.

Байгалдад адли элбэг эхэ уһатай нуур дээрэй дээрэ үгы шахуу юм. Уһанай хэмжээн 23 мянган дүрбэлжэн кило-метр гэхэ гү, үгышье наа, он-доогоор хэлхээдэ, Балтикаһаа хэдэн дахин, Аральска далай-һаа — арбаад, Волжкоһоо—зуугаад дахин ехэ. Тиймэнэе Байгал Ангариин харьялаа уһыг хубилгангүй, нэгэ жэг-дүр урадхуулжа, жэл соо хэдэ шэнэһынь электроэнер-ги үгэхэ шадхаа, заяандашье барагдахагүй уһатай ха юм!

Эдэ шэнээн хүсэ эхэтэ элек-тронегий үгдэг гидрозелек-тостанш мүнөө үдэе орон доторнай хомор, тинхэдэ эко-номическа талаараа электрын элшин өөртэй үнэ сэн Волж-ско электростанциинхыһаа 2,5—3 дахин хийда болоно.

Тэршэлэн Байгалда шухда-даг Сэлэнгэ, Баргажан, Дээдэ Ангарт мэтн болоод бусад зээрэг дохон гол мүүрнүүд үшөөл хүсэд «хазаарилдаа-дуй» байна бшуу.

Илангаяа мүнөө үдэе тэрэ-нэй сээр уһыг техниксхэ хэр-эгтэ ашаглаха хэрэг тон ехэ удха шанартай болоо. Гүн эхэ уһан соонь тон багахан хэмжээнэй калыи, магни, хлор, түмэр болон бусад хи-мическэ зүйлнүүд бии гэжэ тодорхойлогдонхой. Тиймн тула уһаниинь ходоодо тунга-лаг сээрхэн, уухадашье аятай зохид байдаг.

Байгалай эрьдэ томо томо цөллоозно комбинадуудыг саашаадаа барижа хараа түсэб аймагтар ехэ хүсэ зөөри ал-маһаа гадна, уһа сээрлэхэ орбон оһонь аргануудыг ашаг-лахда горьтойхон туһа дүхэм болохо байна. Гэхын даша-

ШЭНЖЭЛХЭ, АШАГЛАХА, ХАМГААЛХА

рамда, нимэ комбинадуудыг олоор бүтээхэ ябадал тэндэхи ой модо саашадань зүбөөр ашаглаха гэгнэ эрилтэ таби-на.

Мүнөө Брянска цөллоозно картоной заводой, мүн Сол-занда (Байгалай урда эрьсэр) цөллоозно комбинадай ба-рилга эхилээ. Улаадахи жэл-нүүдтэ Баргажан-Адагта томо вискоз-цөллоозной комбинат бодхоогдохоор хараалагдана. Иимэ комбинадуудыг бариха-да, тон түрүүн, угаадаһа-найнь зүйл далай руу бэшэ, харин ондоо тээшнэ урал-хууһаар шүлүүлхэ шухала.

Хүүлэй үдэе гол түлэб зага-һанай болон ангай ажахы эр-хилхэ, тэрэниинь шэнжэлхэ та-лаар ехэ юмэ хэгдэжэ байн-хай. Гадна олон халбарита ажахытай артелнүүд эндэ олои. Газарайн хубаарилма-рын талаар абажа үзэбэл, ма-най республикада хабаатай 5 аймаг (Кабанскы, Байкало-Кударын, Прибайкалнын, Бар-гажанай, Хойто-Байгалай), тинхэдэ Эрхүүгэй областин 2 аймаг Байгалай эрьсэр ор-шодог.

Хэнэйшье мэдлээр, эндэхи газар дайда юрэнхидөө тэгшэ-нам бэшэ, тэндэхи зон хада гүбэгшэй ташалангаар, урас-хал горхойной эрьсэр, түмэр харгыда дүтэ һуурижанхай... Ород, бурят, звенкнүүдхэ гад-на, эндэ аха дүү арадуудай-мнай бусад яһатан ажауудат. Бэшэ газарнуудын үшөө хүн амитанай хүлөө табяагүй, бу-түү хубшэ, тайга байһан зан-даа. Тинхэдэ газар дорохи хэмжүүргүй эхэ баялиг, да-раанинь үшөөл хүсэд ууда-лагдаагүй байһаар.

Байгал шадар оршодог томо томо нуурин тосхонууд гэхэдэ: Слюдянка, Бабушкин, Нижне-Ангарск, Баргажан-Адаг, Турка, Танхой, Выдри-но, Ливенничное, Култук, Ху-жар болон бусад. Бултынь үр-

гэлжэднэ дурдаха болоо наа олон ааб даа. Дээрэ дурсагда-һанай ёһоор, эндэхи ашагта малтамалууд үшөөл хүсэд хэр-гэглэгдэнгүй. Жэшээлэн хэлэ-хэдэ, Байгалай зүүн эрьсэр (Мысовая станиц шадар) ту-мэрэй рула, Танхойдо дүтэхэ-нэ хүрн шулуун нуурһэн, из-вестияк, доломит болон бусад ашагта малтамалууд бии гэд-жэ тодорхойлогдонхой. Тэрээн-һээ гадна эндэхи хадын поро-доонуудыг найнаар шэнжэлээ наа, эрүүдхэдэ нефтиншье ол-дожо болохо тушаа тухайла-мжа бии.

Манай хүршэ — Эрхүүгэй областин Слюдянка шадар слюда, мрамор, үнгэтэ будаг, известняк элбэг. Эдэ минераль-на зүйлнүүд нутагай промыш-ленностьда бүрн ашаглагда-на. Тинхэдэ Байгалай баруун эрьсэд олоһон эрхмн шанар-тай кварцын элбэн ойрын жэлдэ ашаглагдажа эхилхэнь. Тэндэхи Ая гэжэ гарамай дэр-гэдэ химическэ промышлен-ностьда, цементлэ орохо, ме-таллургида хэрэглэгдэхэ он-шухала сээр известнягууд оло-дон байна. Хойто-Байгалда никелин руда бии гэжэ то-доруулдаа. Рудугаар элбэг энэ газарыг наян сагта шэн-жэлхэ шухала. Минеральна талаараа элдэб бүрдэлтэй олон тоото аршаан булагууд харьялан урдааг. Тэднэй олонхын мүнөө хүрэтэр хүсэд шэнжэлэгдэггүй байһаар.

Ушар нимхэнэ эдэ газарнууд-та ажалшадай амарха гэр бай-ра, курортнууд тон үсөөнөөр баригдана бшуу. Прибайка-лнын аймагта «Горячинск» кур-ортһоо бэшэ юмээн үгы.

Байгалай зүүн талаар Бар-гажан, Максимиха, Турка, Ки-ка, Итанца мэтн гол горхо-дье зүбшаад, ой модон бараг-дашагүй элбэг. Илангаяа Бай-галай, Баргажанай, Итанцин леспромуудой ой модо сээр бэлдхэгдэ ажахынууд гэжэ тоологдодог.

Заһанай ажахы эрхилхэ талаар Байгал гансахан Зүүн-Сибирьтэ бэшэ, харин бүхы орон дотороо элгэ һуури эзэл-нэ. Эдэе хоол болодог бүхы заһанай 50—60 процентн эрхмн шанартай олои байха юм. Заһаа тусгаар үйлдбэ-рилдэг гүрэнэй завод, комби-надууд, колхозууд болон бу-сад олзоборилгын ажахынууд эндэ олоор хүдэлдэг. Тэдээр гол түлэб Байгалда дүтэ, зага-һанай олоорноо байрладаг га-зарта шууржанхай, түбхинэн-хай.

Байгал шадархи ой тайгаар элдэб түрэлэй ан гүрөөшье олон. Эндэмнай дэлхэй дээрэ тон шухаг Баргажанай булган, ондатра, буга, хандагай мэт-нин бусад ан арьяатан амидар-даг гэшэ. Олзоборилгын та-лаар абажа харахада, республика дотор бэлдхэгдэгдэг ан-гай аранай 50 процентн гансахан Байгалай зүүн аймагуудһаа ородог, тэрэ тоо-до ондатрын арһан 80 про-цент, булга, хэрмэний арһан 60 процент болодог байна.

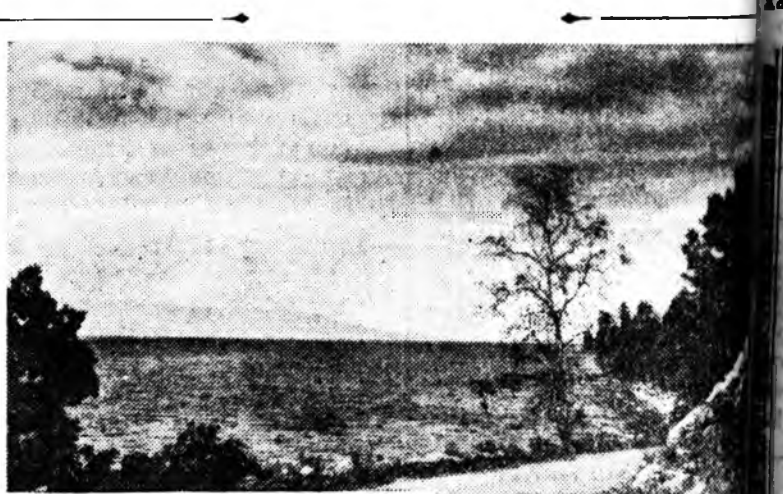
Республикнай хойто аймагууд харгы замай харил-саагаар үшөөл ёһоор ханга-даагүй байһаар. Эндэхи газар дайдын нюруу тэгшэ нам бэ-

шэ, харин ехэнхидэ хада уу-нуудһаа бүридэдэг. Энэ уш-һаа дуудыдаха, энэ руу тух-харгы табиха, дардам авта-биллин харгы гаргахань үб-бэрхэшээлтэй. Хэнэйшье ма-һээр, гансал Байгалай үб-бээр Зүүн-Сибирин тус-зам гарадаг. Зүгөөр эрхмн уһан замай харилсаан эрх-хүгжэнхэй гэжэ тэмдэглэ-нэ. Зүүн-Сибирин үйлдбэр-хүсэнуудыг саашаадаа үргэ-дэнэ хүгжөөжэ хэрэгтэ бай-шадархи хэрэглэгдэггүй ай-тар ехэ арга боломжонууд шухала үүргэ дүүргэхэ ба-Энэ ушарта доро дурсагда-хоёр шухала зүйл бүри нүлөө үзүүлдэ гэгбэл: дэхээр, Байгал далайн нийн сээр байһан, ой м-элбэг, ашагта малтамал-элдэб янзын минеральна с-суудаар угаа баян; хоёр-хөөр, эндэхи баялигууд З-Сибирин гол ехэ промыш-лостин центруудтэ тон-байна. Тинхэднэ түмэр-мааршье, мүн уһааршье-рилсажа шадха байһан-бүри байн.

Б. Буянту

географин эрдэм

кандид

БАЙГАЛАЙ ЭРЬЕДЭ.
С. ДОРЖИЕВАЙ фотогүд.

„Имешье худхшүүл байдаг“ гэвэл цхлхөө ёгто ульгэр*)

Намарай ольбон болотор
Найдатгы, шахааб гэз бэлэй.
Арбингын дүрү болтоод

Абааахат гэз бэлэй.

Ахалагша даргын нмуур,
Аятай минхэрлэгээр, толорбо.

Жэгдэ сагаан шүдэнь,
Жэгдэй үнгөөр яларба.

Шэг шарайгаа хүйлгэн,
Шэбээн байжа хэлэбэ:

— Орлогшо, ахалагша бухгалтер,
Орлогшын орлогшо, намда

Хоёр бараг арбинта
Хорёо соононь шэлэжэ,

Тэжээл үбнэ, овес
Тэргэ тэргээр эдүүлжэ,

Булалай уна уулгажа
Булалын хайнаар шахуула.

Тубэгтэй ажалайнь, тэжээлэйнь
Түлөөнх мүхэдүүлжэ үгэбди!

Энэ олон худхшөршөдтэй
Эмхи эхэ зургаандаа

Угсаа адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Угсэ адуулан тухайда
Угсэ адуулан тухайда

Ажал хэжэ хашараа юм гү.

Али архидажа зугараа юм гү.

Урз үрээр үнэтэй юмэ,

Урөөн нүдөө уянхай юмэ,

Ахалагша даргын таагта

Аалхан ябажа оробо ха.

Уруу духа болоһон

Улаа маахай Лүмбэ

Дээдэ ноён харахадаа

Дөндүү хээрэ сошобо.

Ургаса хартабхын талаар,

Унаа үүсын талаар

Угаа шадамар түлөөлөгшынгөө

Ураар хөөржэ ахихада,

Ухаан сэдхэхын төгсгөржэ,

Уушхараа гэнэнь тэра лэ.

— Арбжадал тарйхан

хартабхамнай

Аймшагтай ургаад байна даа.

Унаадаа хоёрдоо байхаданай

Угтаа ондоон болошоо.

Энэ бүхэнхөө хахад пүүд

Эрхм хартабха гаргаха

Шолмохон ханаа ханаалжа,

Шорённь үшөө боолуулааб.

Тэсгэн хая тэнданай

Тэнсэлгүй аадар ороо хөн.

Харин бороо ороогүй

Хартабха ороо гэжэ

Хүхлэн дээрхөө битнай

Хүнхэр хэлэжэ байгаа нэм.

Арбинта тухай асуудал

Айхабтар хайнаар шийдхэгдэ.

Таанадагтаа захинан

Таан... гэлтэй... хоёр

Бараг адуулан илгалдаа,

Байра байдал нунгалдаа.

Харин нэгтэ ургалжа,

Хазарлаха гэжэ байнаар

Дошон эрлэг шүдхэртөш

Душаа руугаа сабуулжа,

Халта муушаг ябаһын

Хаража байна ёһотойта,—

Гэжэ Хүрбэ Лүмбэ

Гэмгүй эхидээр хөөрбэ.

Албан тухайгай үедэ

Абаһан шархала эдэгээхэ

Арбан хонгой болзор

Ахалагша даргаһаа эрэд,

Амаржа бөө хөргэжээд

Арбинтан тэжээл болохо

Овёс, хүхэ голоомоной

Оостой бараг мүнгэ

Адууша хубуунда абаашажа,

Арбжаал ошхо командировко

Абаад Хүрбэ Лүмбэнай

Алхалан таалгаһаа гараба.

(Түгсэхэйн хожом

гараха)

Ю. Гагарин Лондондо

айлшалаа

ЛОНДОН, июлийн 15.

(ТАСС). Советскэ Союздар

Юрий Гагариние те-

левизорэй экран дээрэ хэдэн

миллион англичанууд үсгэлд

дэр дахин хараба. Би-Би-Синн

зохёолон тусхай программаар

тэрэ үгэ хэлэ. Тэндэ таби-

даһан асуудалнуудта харюу-

сахадаа, Гагарин өөрөөнөө

ажайбайдал, хүн түрэлхитэй

түүхэдэ түрүүлхынхэ замбуу-

лон дайда руу хэгдэн нин-

дэлгэдэ бэлэнхэн тухайгаа,

замбуулин дайдаар ниндхэ-

дэ ямар байгаа нэм гэжэ тэ-

рэ хөөржэ үгэбэ. Англичн

арадай айхабтар халуунаар,

байртай, хүндэмүүшэ ёһоор

угтаһанинь Юрий Гагарин

түүхэдэ дахин хөөрөөнхөө тү-

гсэхэдэ тэмдэглэбэ. Иймэ

үнэн зүрхэнь угтаһанайнь

түлөө Англичн хүн зондо бая-

рыс хүргөөд, ажал-хүдэлмэри-

дөө саашаа амжалта туйла-

хынь хүсэбэ. Тон шуалын

шухала, бүхы хүн түрэлхитэ-

нэй ухаан бодолые эзэлжэ

байһан асуудал—бүхы дэлхэй

дээрэ эб найрамдал тогтохо

асуудал шийдхэгдэ тэднэй

амжалта туйлахынь Юрий

Гагарин хүсэһэн байна.

Англичн арадай тон хайн

хүсэхые Эхэ орондоо абааша-

бат гэжэ Англичн хүн зоной

нэрлэжэ Би-Би-Синн түлөө-

лэгшэд Юрий Гагаринда хэ-

лэ.

ЛОНДОН, июлийн 15.

(ТАСС). Хэдэ үдэр Англича

айлшалан лётчик-космонавт

Юрий Гагарин мүнөөдэр Эхэ

орондоо бусахыа гараба. Со-

ветскэ посольствоһоо Лондо-

ной аэропорт ошохо замдан

замбуулин дайдые эзэлхэн

совет хуний хэдэн арбаад</